

Nyt om Får

Årgang 8 · Nr. 4, 2023

Kan naturmål indfries med fåregræsning i foldskifte?

Mange fåreholdere mødes af påstanden: "Får kan ikke lave naturpleje, for de æder alle blomsterne!" Denne påstand er udfordret i et forsøg med foldskifte i tre folde med lav belægning. Artiklen fortæller om det veldokumenterede forsøg, der viser at det kan lykkes med styring

Forsøgets resultater viser, at man med foldskifte kan give plads til kontinuert blomstring af overdrevsplanter i mindst to af de tre forsøgsfolde blomstringssæsonen igennem. Endvidere, at der om efteråret er behov for at dyrene græsser mere i bund, som det gøres ved helårsgræsning, så på det tidspunkt kan det være optimalt at lægge foldene sammen til en storfold. Hvis fårene er hjemme om vinteren for at læmme, så er den bedste løsning: Tidligt ud og sent hjem. Det opnås ved at sætte vædder til fårene i foldene i efteråret. Konklusionen er da: Tidlig ud, sent hjem, foldskifte samt lav belægning svarende til 0,3 Storkreatur ækvivalenter på dette areal i 2023).

Om afgræsningsforsøget

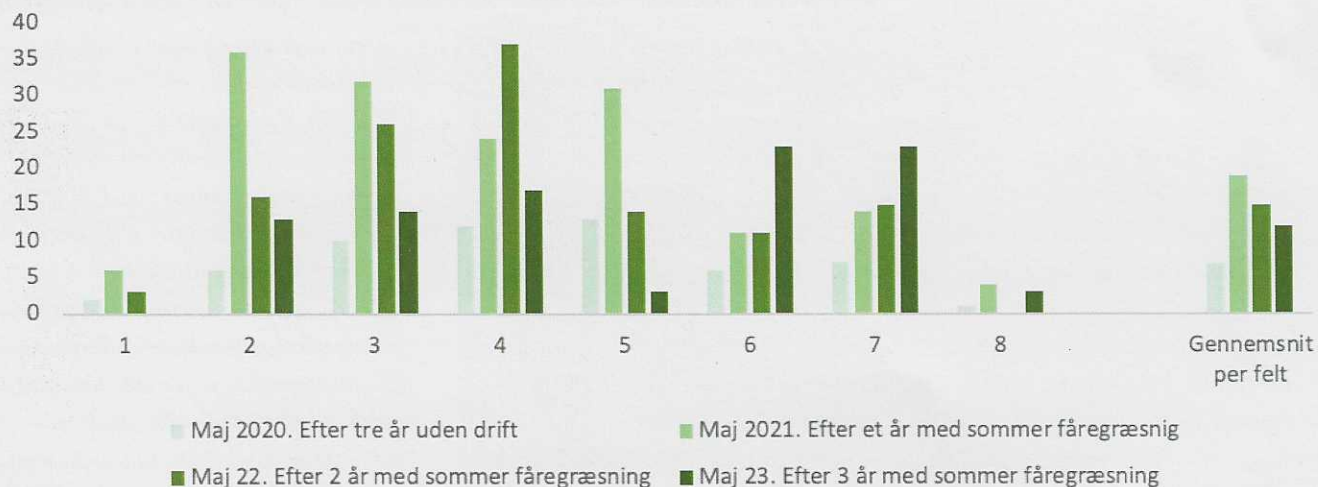
I forsøget indgik et areal på 5,7 ha tørt permanent græsland beliggende på tidlige Flyvestation Værløse. Arealen er stillet til rådighed af ejeren - Naturstyrelsen. Formålet var at dokumentere naturplejeeffekt af græsning med får i planlagt sommergræsningsskifte, der efterligner græsning med Vandre Hyrde. Effekten blev målt på følgende parametre: Forekomst af overdrevsurten Kornet Stenbræk, naturscore og blomstring til sommerfugle og andre insekter. Og naturligvis blomster til fornøjelse for os mennesker.

Arealen er tidligere blevet sommergræsset med får gennem mange år til og med

2015. I 2016 græssede fårene skiftevis området i to folde. Urten Kornet Stenbræk blomstrede i stor mængde i den ene fold (kommende fold 3). Fra 2017 til 2019 ophørte græsningen, da Forsvarets sikringshegn blev fjernet. Det førte til, at Kornet Stenbræk blev overvokset af bl.a. Draphavre og blomstring aftog markant.

Da forsøget startede i forsommeren 2020, blev området genhegnet med fondsstøtte og opdelt i tre folde. Omtrent en fjerdedel af hver fold er registreret som §3 overdrev. Forsøgets græsningsperioder i 2020 og 2021 fremgår af tabel 1. Målet var, at fårene kommer tidlig ud

Kornet Stenbræk. Antal blomstrende stængler per felt 2020, '21, '22 og '23

Figur 2. Blomstrende stængler i Fold 3 af Kornet Stenbræk ultimo maj 2020 til 2023 i 8 udlagte permanente felter med varierende forekomst af Kornet Stenbræk i 2020. Fårene er flyttet fra denne fold midt-maj.

78 m2 cirkler i fold	Fold 1		Fold 2		Fold 3		Ændring	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020 til 2021	
Fåregræsningsperioder	9/7 - 9/8 21/9 - 26/10	1/7 - 22/7	27/5 - 8/7	12/5 - 30/6 8/10 - 2/11	10/8 - 20/9	20/4 - 11/5 20/4 - 11/5		
Antal plantearter	27	33	19	18	30	36	+ 3,7	Flere arter
Vægtet naturkvalitetsscore	2,08	2,12	1,68	1,81	2,54	2,66	+ 0,10	Måske øget naturkvalitet

Tabel 1. Analyse af permanente cirkler på 78 m² ultimo maj i 2020 (0,16 SK) og 2021 (0,16 SK). Denne analyse er ikke gennemført i maj 2022 (0,24 SK) og 2023 (0,29 SK). Antal arter og vægtet naturscore (vægten er forekomst på en skala fra 1 til 10 og naturscore er fra DMU 'Simple indikatorer'). SK er Storkreatur ækvivalenter, hvor 1 SK svarer til 1 voksen ko.

og sent hjem. I 2022 fik vi en vædder i folden den 14. oktober. Da kom fårene først hjem 9. december, så her levede vi helt op til mål scenariet: Tidligt ud, sent hjem, foldskifte samt lav belægning (0,3 storkreatur ækvivalenter).

Til at dokumentere fårenes indflydelse på naturen, har vi afsat permanente felter - alt 8 stk. i fold 3, på 1 m x 10 m, hvor vi registrerer blomstring hos vores fokusart, Kornet Stenbræk, ultimo maj. Desuden vegetationsudvikling i permanente 78 m² cirkler (dokumentationscirkler) og gennemgang vedr. blomstring af tokimbladede i foldene til glæde for insekterne, dvs. registrering af blomstrende urter og deres udbredelse i foldene.

Registreringer af Kornet Stenbræk

Figur 2 viser vores analyser af forekomsten i 2020 før genoptagning af

Kornet Stenbræk er en stationær, flerårig plante med sommerdvale. Den spredes ved frø og bulbiller, der er små formeringsløg i bladhjørner

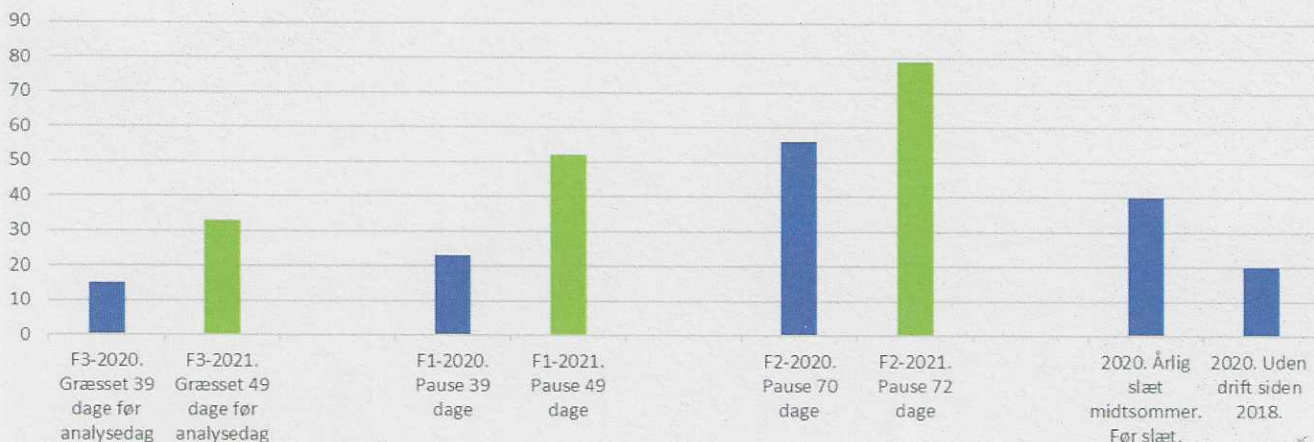
græsning efter 3 års ophør, samt de efterfølgende forsøgs-år i maj måned.

Figur 2 viser at fokus-arten, Kornet Stenbræk, er i stor fremgang i alle felter i 2021. I 2022 er der nedgang i nogle, men stadig højere niveau end i 2020. Det skal bemærkes, at 2023 var et meget

tørt år, hvor flere planter i felterne var visne på analysetidspunktet, og derfor ikke blev talt med. Niveaue 2023 kunne derfor have været en del højere.

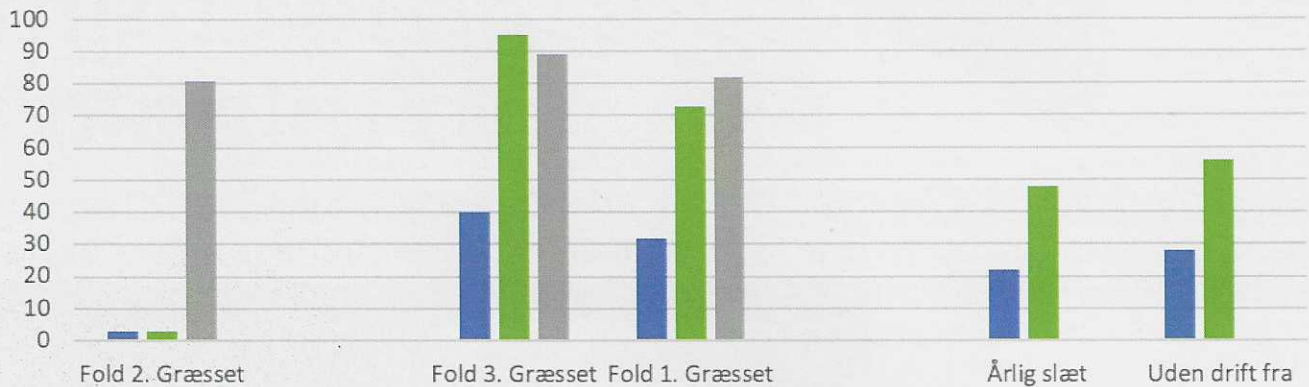
Kornet Stenbræk er en stationær, flerårig plante med sommerdvale. Den spredes ved frø og bulbiller, der er små

Blomstring 18/9-2020 og 10/9-2021

Figur 3. Forekomst (pointsum) af blomstrende tokimbladede urter i sensommer 2020 hhv. 2021 som funktion af græsningspause. I 2020 er der sammenlignet med tilsvarende værdier i område med slæt hhv. uden drift gennem flere år.

Blomstring 26. juni 2023. Bombefoldene. Fåregræsset siden 2020

Figur 4. Antal arter og forekomst (pointsum) af blomstrende tokimbladede urter højsommer 2023 som funktion af græsningspause. Her sammenlignet med tilsvarende værdier i område slæt årligt hhv. uden drift. Desuden er anført det samlede antal arter registreret i foldene i maj 2020, før fåregræsningen blev genoptaget.

formeringsløg i bladhjørner. Derfor kan der være gode og dårlige år rent etableringsmæssigt og dermed varierende planteantal. Alt i alt var der positive resultater for Kornet Stenbræk med forårs- og sensommer græsning.

analyse i juni, hvor mange insekter flyver, fig. 4.

Vi har sammenlignet blomstringen på forsøgsarealerne med de tilstødende arealer, hvor vegetationen har været

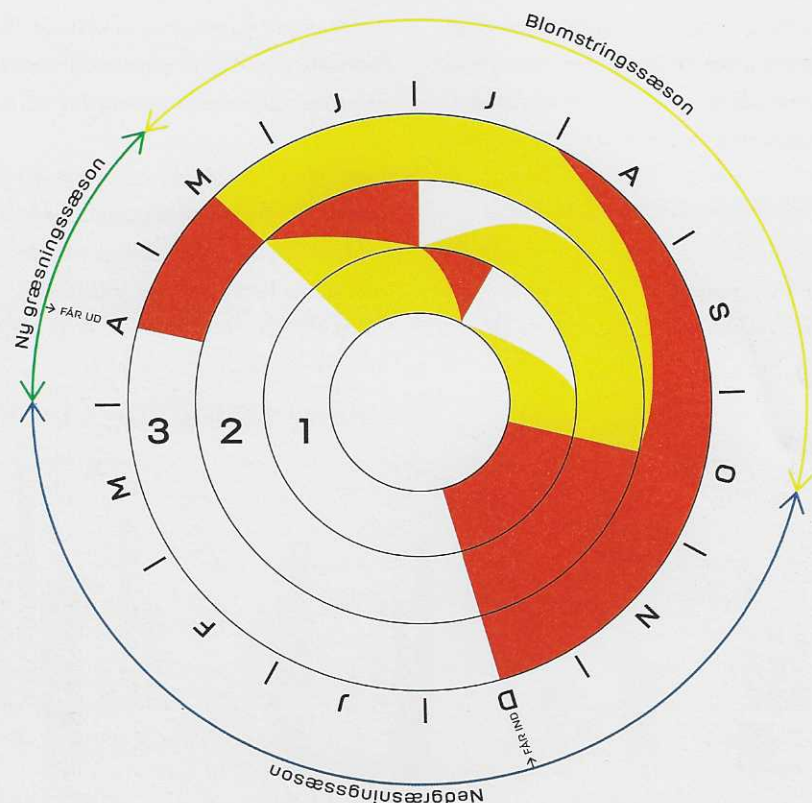
slået til hø hhv. ingen drift året forinden, (søjlerne til højre i fig. 3 og fig. 4). Resultaterne viser, at der er ringe blomstring i folden, hvor fårene har græsset i 1 til 1½ måned før analysetidspunktet. Derimod var der fin blomstring allerede

Resultater af vegetationsudviklingen

Vegetationsudviklingen blev registreret i en permanent dokumentationscirkel på 78 m² i hver fold. Cirklerne blev i 2020 placeret i områder vurderet til at have potentiale for naturforbedring, og dermed mulighed for at måle en ændring. Cirklerne blev således ikke placeret på de botanisk bedste steder i foldene. Tabel 1 viser mere eller mindre fremgang fra 2020 til 2021 vedr. både antal arter og vægtet naturkvalitet.

Resultater for blomstringen

Vegetationens blomstring er af betydning for forekomsten af insekter. Derfor inddrog vi analyse af blomstrende tokimbladede urter i september måned i 2020 og 2021, (se fig. 3), hvor der normalt er ringe blomstring til sidste generation af sommerfugle mv. De blomstrende tokimbladede urter blev vurderet med forekomst på en skala fra 1 til 10. I 2023 foretog vi dog denne

Figur 5. Årscyklus for fåregræsningsstrategien i vore tre folde (fold 1, 2 og 3) med biodiversitet som mål – tidligt ud, sent hjem, foldskifte og lav belægning. Figuren viser, hvordan vores får skifter fold (rød skravering) og hvordan urternes blomstringssæson er i foldene i blomstringssæsonen (gul skravering). Efter blomstringssæsonen kan foldene gives fri til samgræsning indtil hjemtagning, hvor nedgræsningsæsonen så slutter

1½ måned efter, at fårene havde forladt folden i såvel den forsommergræssede fold 3 som i fold 1, der på analysetidspunktet endnu ikke havde været græsset i 2023, se fig. 4.

Blomstringen skyldes, at mange planter har en god evne til at remontere (blomstre igen). Fårenes afgræsning har nemlig ikke udryddet arterne, men sikret at konkurrerende græs er holdt nede, så urterne ikke kvæles i biomasse. Blomstringen i pausefoldene oversteg blomstringen i de to naboområder med slæt hhv. ingen drift i 2020 (fig. 3) såvel som i 2023 (fig. 4). Det ses af fig. 3 og fig. 4, så er der fuldt flor i folden igen efter ca. 1½ måneds pause.

Konklusion

Udbredelsen af Kornet Stenbræk blomstring var mere omfangsrig allerede i 2021 blot 1 år med fåregræsning sammenlignet med 2020 efter 3 år uden drift. Det resultat holdt de følgende år, 2022 og 2023.

Antal registrerede arter og naturscore i de permanente cirkler øgedes lidt i det første år, hvorfra der foreligger analyser.

Så også her var der succes. Denne analyse gentages fremover.

Får æder blomster! Når de har været i et område i 1-1½ måned, så er der kun få blomster tilbage. Men når fårene flyttes, så blomstrer urterne igen der, hvor de har været. Efter ca. 70 dages græsningspause fyldte blomstringen i fåregræsset fold mere end i naboområdet med ca. 90 dage efter slæt hhv. i naboområde uden drift, som det ses af data fra 2020 og 2023.

I forsøget har vi kun registreringer fra en kortere periode - 4 års græsning, men det vurderes, at med passende græsningskifte, tidligt ud, sent hjem og lav belægning kan får sagtens sikre en god naturpleje, der skaber plads til blomster til glæde og gavn for både insekter og os mennesker.

Så samlet vurdering af resultater

Vores årscyklus, fig. 5, viser græsningsperioder i de tre folde og blomstringsintensitet grafisk. I hele blomstringsæsonen er der således altid delområder i blomst. Perioder med nedbidning af

græsset er vigtig for at give plads til kommende års urter i blomst.

De valgte tidspunkter for foldskifte i dette forsøg kan ikke generaliseres, da græsningsarealer har forskelligt produktionsniveau, og der kan være væsentlige årsvariationer i væksten, så tidspunkter for udbinding og foldskifte kan variere for forskellige lokaliteter og år.

Tak

Medlemmer af græsserlauget Bombefoldene takkes for hjælp til bl.a. analyserne og pasning af får. Tak til økonomisk involverede i projektet, 15. Juni Fonden, Furesø Kommune og Naturstyrelsen. Tak til Lisbeth Nielsen for gode kommentarer.

Annæ Bodil Hæld

Opvokset på landet i Vestjylland. Kandidat i biolog med start på Aarhus Universitet senere Københavns Universitet. PhD fra KVL. Seniorforsker ved Danmarks Miljøundersøgelse. Fra 2004 partner i naturkonsulentfirmaet, Natur & Landbrug ApS. Fokusområde i forskningen er helhedsorienteret forvaltning af naturen i kulturlandskabet.

Foto fra 15. juli 2023. Fold 2 efter 1½ mdr. græsning fra den 11. maj og ¼ mdr. pause.

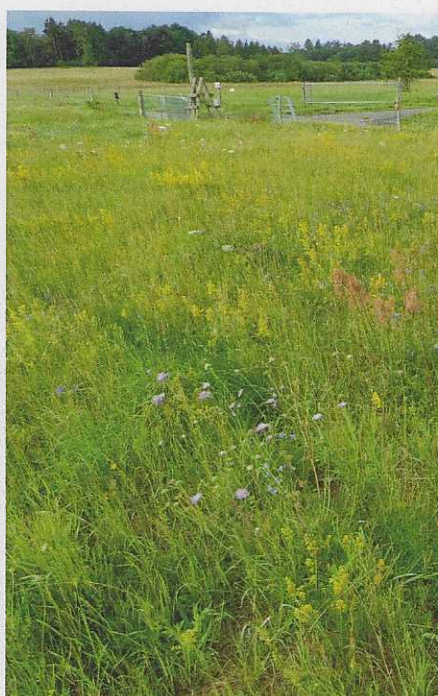

Foto fra 24. juli 2023. Fold 2 efter 1 mdr. græsningspause fra den 26. juni.

Foto fra 17. august 2023. Fold 2 efter 1½ mdr. græsningspause fra den 26. juni.